

Данило Н. Баста

РЕЧ НА ПРЕДСТАВЉАЊУ *ИЗАБРАНИХ СПИСА*
АКАДЕМИКА МИОДРАГА ЈОВИЧИЋА
У САНУ 28. НОВЕМБРА 2006.

Академик Миодраг Јовичић, који је 16. октобра оне кобне 1999. године ненадано и прерано отишао са овога света, објавио је за живота завидан број књига и других радова. У научним областима којима се бавио – а то су у првом реду уставно право, упоредно право, теорија државе и политички систем – он је био необично марљив и плодан писац. Благодарећи госпођи Славки Јовичић, рођеној сестри академика Јовичића, која је за ту сврху, с неупоредивом сестринском љубављу и приврженошћу преминулом брату, издвојила неопходна новчана средства, седам година после смрти Мише Јовичића појавили су се његови *Изабрани списи*. Поред ње, заслуга за тај значајан подухват свакако припада и издавачима: Правном факултету у Београду и „Службеном гласнику“. Иако никада није био његов професор, београдски Правни факултет је Миодрага Јовичића, поготово последњих година његовог живота, некако сматрао *својим*, од себе неодвојивим, чиме се и може објаснити издавачка улога тог Факултета у објављивању Јовичићевих *Изабраних списа*. Други издавач, „Службени гласник“, оправдано је проглашен за Издавача године на недавно одржаном Сајму књига у Београду. Не може бити сумње да је ту престижну титулу и велико признање, за којима жуде сви наши издавачи, „Службени гласник“ добио и због тога што је на квалитетан и репрезентативан начин, уз то у веома кратком времену, објавио шест књига Јовичићевих *Изабраних списа*. То је оно што се види и што се зна. Међутим, оно што се не види и недовољно зна, а што не би требало да остане ни скривено ни непознато, то је да је кудикамо највећи терет, уз подршку осталих шест чланова Уређивачког одбора, прихватио и на својим плећима изнео проф. Јовица Тркуља. Можда ових *Изабраних списа* не би ни било (или би их било знатно доцније) да тај големи терет он није спремно

примио на себе, прилежно радећи из дана у дан на припремању и уобличавању тих *Стиса*, уједно савесно бринући да се они ваљано одштампају и на време појаве.

Сада се у корицама шест уистину импозантних и обимних књига налази све оно најзначајније и највредније што је вишедеценијским радом створио покојни академик Миодраг Јовичић. Сада се, такође, свако ко је заинтересован (а треба пожелети да таквих буде што више, поготово међу студентима), лако и без икаквих лутања или препрека, на једном месту може упознати с оним чиме је неуморно перо писца ових шест томова заувек обогатило првенствено нашу науку уставног права, али и друге сродне и блиске области, раније већ поменуте. Најзад, а то је у овом часу нарочито вредно помена, сада се на упечатљив и уверљив начин потврдило да се и у тако осетљивим, флуидним и за научну обраду и те како незахвалним областима – наравно, због притиска идеолошких и политичких чинилаца, поготово у ауторитарним и диктаторским режимима – може радити савесно и одговорно, стремећи ка истини која треба да произиђе из научно заснованих поступака. Миодраг Јовичић је – то његови *Изабрани стиси* зацело показују – био (а морао би и да остане!) пример оног обрасца научног рада и обављања научног позива који почива на обједињавању двеју дијаноетичких врлина: истинољубивости и интелектуалне честитости. Дакако, догађа се да и људи слабог морала постигну вредне научне резултате. Али такви резултати једва да нам могу бити људски блиски и пријемчиви, за разлику од оних који су произишли не само из моћног духовног него и из снажног моралног извора. Радови Миодрага Јовичића, од најзамашнијих до најкраћих, проистекли су из оба та извора. То им даје посебан ранг и нарочит значај у нашој свеукупној науци која за свој предмет има широку област јавног права.

Нисам позван, јер за то нисам стручан, да меродавно говорим о Јовичићевим уставноправним делима, а камоли да их веродостојно оцењујем са становишта њиховог научног доприноса. Тај посао припада другима. Па ипак, усудио бих се да изнесем једно запажање о методолошкој страни Јовичићевих радова из те области. У том погледу, он је био присталица нормативног метода, који се још, као што је знано, назива и егзегетичким, догматичко-правним и сл. Примењивао је тај метод вешто и истрајно, извлачећи из његовог хеуристичког потенцијала безмало све што се може извући. Нормативним методом служио се до крајњих граница и остављао утисак некога ко безгранично верује у сазнајну моћ тог метода, чак некога ко за друге методе уопште не мари, иако за њих и њихову употребљивост добро зна, али их оставља по страни, без могућности да у његовом раду они покажу своју делотворност. Као уставноправни

писац, Миодраг Јовичић је у методском смислу био упадљиво ближи Келзену неголи, рецимо, Дигију.

Посматрана с методолошког гледишта, Јовичићева уставно-правна дела представљају врхунац примене нормативног метода. У њима је тај класични метод природно коришћен и сасвим уобичајен у занату правника, показао сав свој сјај и сав свој значај. Али одмах треба додати: показао је и сва своја ограничења! Тога је, на самом крају, постао дубоко и болно свестан и сâм Миодраг Јовичић. У једном кратком тексту, написаном увече 23. маја 1999. уз гасну лампу (те податке дао је сâм аутор), дакле током осионог и противправног бомбардовања наше земље које су предводиле Сједињене Америчке Државе, он је, признајући да је као стручњак за компаративно уставно право „веровао у вредности америчког државног и друштвеног уређења“, очигледно самокритичан према методу који је до тада искључиво примењивао, написао ово: „И зато, када бих пред собом имао још довољно времена, ја бих у будућем раду, у бављењу уставним питањима, поучен случајем Америке, далеко више водио рачуна о стварности него о правним нормама, а сваки систем, па и амерички, ценио мање по ономе како гласи ‘law in books’, а много више по ономе како гласи ‘law in practice’. Ту разлика може да буде огромна“ (VI, 574). Нажалост, за тај методски преокрет, чију је нужност у једном часу методског самоосвешћења увидео не може бити јасније и који би несумњиво био плононосан, Миодрагу Јовичићу није остало потребног животног времена. Непуних пет месеци касније, њега више није било међу нама.

Када је Миша Јовичић преминуо, на његовом писаћем столу затекла су се два рукописа. Један је био невелик, тек започет, у обрисима; Јовичић је био кренуо да опише свој живот и да на хартију пренесе своја сећања и своје доживљаје. Није у том свом науму далеко одмакао. Стигао је само да на неколиким страницама, дрхтаво исписаним, казује о својим раним годинама, годинама учења. Други његов рукопис, на срећу, био је довршен. Преко њега је била прешла „последња рука“. Рукопис је имао свој склоп, унутрашњу логику, одређен наслов. Другим речима, био је доведен до оног степена уобличености који значи припремљеност за штампу, за одашиљање на неизвесне, често и загонетне путеве књиге, али и на духовне адресе оних који су спремни да је узму у руке и за њу одвоје који делић свога времена. Реч је о рукопису „Косово – Историјски и уставноправни аспект“, који се 2000. године најпре појавио у библиотеци „Политика и друштво“, а сада и у шестом тому Јовичићевих *Изабраних списа*. То је прва Јовичићева књига која је светлост дана угледала после његове смрти, што јој, наравно, даје својеврстан печат и посебан значај. У извесном смислу, она се може разумети и примити као Јовичићева књига-опорука и књига-опомена.

Није овде прилика да се подробно говори о садржини текстова које је Јовичић уврстио у своју књигу о Косову. Пре би, чини се, валило рећи нешто о њеном карактеру, јер је карактер те књиге најнепосредније повезан с карактером њеног писца, академика Јовичића. Настајали и објављивани у временском распону од једанаест година, тј. од 1988. до 1999. године, текстови који сачињавају Јовичићево *Косово*, углавном краћег обима, одуарају од осталих његових радова строго академске и хладно аналитичке природе. Писани да осветле два, у самом наслову књиге поменута, суштинска аспекта косовско-метохијског проблема, косовско-метохијског чвора, који се, ево, пред нашим очима судбински расплиће, тачније: безобзирно пресеца мачем данашњих моћних господара света, они су сви одреда произишли из родољубиве душе Мише Јовичића, забринуте, рањене, гневне, огорчене и – неклонуле. Све то, међутим, није Јовичићу замутило поглед: јасно је видео узроке, благовремено предлагао спасоносна и уравнотежена решења, окривљавао аутистични, самом себи довољан и самозадовољан режим због ригидне неспремности да решавању косовско-метохијског питања приступи по мери његове тежине и дубине, најзад, прекоревао и анатемисао тзв. међународну заједницу, оличену у НАТО-у, што је неодговорно одлучила да целу једну земљу бестијално бомбардује и уништава из „хуманитарних“ разлога, а заправо, то је данас свакоме јасно, зарад отимања дела наше територије ради стварања још једне албанске државе. Због свега тога, Јовичићево *Косово* је књига која је посведочена целим људским и професионалним хабитусом њеног писца, књига која је сама по себи доказ с каквом је високом одговорношћу, и стручном и личном, један од наших најистакнутијих и најзначајнијих конституционалиста реаговао на ужарени проблем Косова и Метохије.

Добрим познаваоцима целокупног Јовичићевог дела не може промаћи да је он имао један узор којег се непрекидно придржавао, један научни идеал којем је свагда тежио. То је Слободан Јовановић. Не само што се у науци бавио оним дисциплинама којима се, поред осталог, бавио и Слободан Јовановић него је то настојао да чини на Јовановићев начин и по његовим мерилима. Као да је, пре него што би било шта написао, пред собом имао Јовановића као просудитеља и пресудитеља. Али не само то. Јовичић је у нашој Академији године 1997. организовао велики научни скуп под насловом: „Слободан Јовановић – личност и дело“, изузетно успешан и повољно оцењен, свакако најзначајнији који је о Слободану Јовановићу до сада био уприличен. Обиман зборник радова с тог скупа (*Слободан Јовановић. Личност и дело*, САНУ, Београд, 1998), који је он савесно уредио и у којем се налази његово запажено саопштење под насловом „Велики правни писац“ (сада у шестом тому ових *Изабраних списа*), остаће драгоцен и незаобилазан извор сазнања о готово свим видо-

вима Јовановићеве делатности. Томе, разуме се, неизоставно треба додати и Јовичићеву књижицу *Слободан Јовановић – илустрована монографија*, која се први пут појавила 1997. године код београдског „Вајата“, у оквиру библиотеке намењене „школи и дому“. Тај невелики монографски рад (сада такође у шестом тому *Изабраних списа*), који је произишао из пера великог познаваоца и не мањег поштоваоца личности и дела Слободана Јовановића, има све потребне одлике које му омогућују да овог „великог српског научника и једног од најзнаменитијих Срба у двадесетом веку“, како га је сâм Јовичић назвао, приближи широком кругу данашњих читалаца и уведе их, на начин лак и занимљив, у његов разноврстан и богат духовни космос. Сажето и разговетно, језички брижљиво и научно засновано, Јовичићу је пошло за руком да осветли животни и мисаони пут Слободана Јовановића, те да обухвати његову разгранату научну, списатељску и политичку делатност. Само се по себи разуме да се Јовичић при том није ни могао ни хтео да упушта у све појединости, јер би га такав поступак неизбежно одвео изван оквира библиотеке за коју је писао своју књижицу. Па ипак, нема сумње да је саопштио све оно што је неопходно да би читаоцу предочио целовит лик Слободана Јовановића. Бацио је светлост на Јовановића историчара, правника, политиколога, социолога, компаративисту, биографа-портретисту, стилисту. Није изоставио ни занемарио ниједну страну Јовановићевог рада. Истина, Јовичић се држао елементарног излагања приступачног свима, кретао се на равни на којој га може пратити сваки читалац, али једноставност код њега нигде и ниједног трена није прешла у поједностављивање, нити је приступачност повукла за собом вулгаризацију. Јовичић је о Јовановићу писао јовановићевски. Слободан Јовановић је у Миодрагу Јовичићу добио достојног „монографисту“. Не можемо знати да ли је он свог *Слободана Јовановића* узимао као заматак будућег опсежног, целовитог и свеобухватног дела о том великом имену наших духовних наука, али је сасвим извесно да је он у своје време био можда и једини који је кадар и дорастао да такво дело остави иза себе. Треба зажалити што то није учинио и што нам такво дело није подарио.

Можда такво жаљење и није сасвим умесно у часу када смо добили и када пред собом имамо вредно шестокњижје *Изабраних списа* покојног академика Миодрага Јовичића. Понешто у њима ће зуб времена моћи да нагризе, али не може бити сумње да ће они остати неразрушив – дакле, трајан – белег једног честитог, марљивог и плодног живота посвећеног науци.